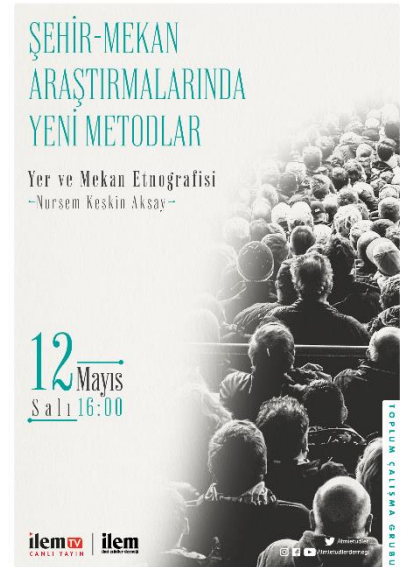

Konuşmacı: Nurssem Keskin AKSAY

Raportör: M. Sıla ACAR

Etnografi, Aksay'a göre, gündelik hayatı ilgilendiren geniş bir çalışma alanıdır ve nispeten yeni olan bu alan, ilim dünyasında bize hem epistemolojik hem metodolojik hem de ontolojik bağımsızlık imkanı sunabilir. Çünkü yer ve mekan etnografisi, sosyal bilimler içine dahil edilmeyen konuları da çalışma imkanı sağlar ve bu yolla toplumu anlamak için önem teşkil eder. Bu çalışma alanı, belli niceliksel ve niteliksel yaklaşımlardan beslenir. Bunlar veri toplama üzerinden niteliksel, deneyler, anketler, istatistikler; niceliksel, kavramlar, görseller, sesler, saha araştırmaları, mülakatlar ve katılımcı gözlem olabilir.

Konuşmacı, etnografinin genellikle orada olmak, o anı yaşamak, o anı gözlemek ve onu duymak ile alakalı bir durum olduğundan bahseder. Ona göre, etnografinin kendisi bizim gündelik hayatta zaten yaptığımız bir şeydir. Çünkü mekanla ilişki kurmak, nerede olursak olalım deneyimlediğimiz bir durumdur. Peki, bizim insan olarak mekanla kurduğumuz ilişki nasıldır, evimizde olmak ya da başka yerde olmak arasında nasıl bir ilişki vardır, mekanın getirdiği duygular nelerdir ve bunlar bilgi üretimini nasıl etkiler? Örneğin bir panayır mekanı nasıl bir bilgi üretim mekanizmasına dönüşebilir? Sunumun devamında konuşmacı bunlara, Amerikan antropolojisinin doğuşu ile ilişkili olan, belli siyahi gruplar üzerinde yapılan çalışmalar ile örnek verir. Antropoloji böyle başlamış olsa da aslında bu yaklaşımın artık geride kalan bir yaklaşım olduğundan ve bilhassa, Talal Asad ile birlikte Batı epistemolojisinin de antropoloji içinde eleştirilmeye başladığından söz eder. Dolayısıyla antropoloji, zaman içinde ilk halinden oldukça farklılaşmış ve mekansal dönüşe de (spatial turn) kapı aralamıştır.

¹⁰ Seminer kaydı: <https://www.youtube.com/watch?v=NQQ6jMSjFzU>

Konuşmacı, sosyal teoriye dayanarak, yer kavramının place; mekan kavramının space şeklinde tercüme edilebileceğini söyler. Ancak bu konu ve kavramsallaştırma oldukça yeni olduğu için space'e mekan ya da uzam da denilebilir. Sunumun ilerleyen kısımlarında konuşmacı, dijital mekan konusuna değinerek, COVID vasıtası ile bunun tekrar sorgulandığını söyler. Çünkü ona göre, dijital mekan ile kamusal/mahrem (public/private) ayrımı oldukça flulaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda şu soruyu dile getirir “Biz şuan farklı evlerde miyiz yoksa dijital mekan üzerinde başka bir mekan algısı mı üretiyoruz? Mekan olmadan yer olabilir mi ya da yer olmadan mekan mümkün müdür? Pratik edilmeyen herhangi bir yer, bizim algımız için mümkün olabilir mi?”

Aksay, Yüksek Lisans çalışması kapsamında yaptığı fabrika etnografisine değinerek, genellikle modern, seküler, teknik düşünülen bir fabrika mekanının aynı zamanda orada çalışan kadınlar için bir dindarlaşma mekanı olarak da algılanabileceğini dile getirir. Çalışma kapsamında katılımcıların, köy hayatı ya da gündelik pratikleri dindarlaşmaya müsait olmadığı için, fabrikaya gelince yapılan sohbet ve kitap alışverişleri gibi eylemler ile dindarlaşma eğilimlerin arttığını söylediklerini aktarır. Bu durumda fabrika söylemlerindeki hali ile birlikte mekansal eylemler ile yeniden üretilir. Fabrikadaki makinaların üzerine ekmek konularak ısıtılması ve evde hissetme olgusu da bunun bir parçasıdır. Bu bağlamda, etnografi çok mikro seviyede herkesin yaşadığı ve bildiği şeylerdir. Araştırmacının yaptığı ise, bunu metodolojik olarak başka bir standart metod haline geliştirerek analizlerini teori ve kendi duyguları ile yeni bir perspektife taşımaktır. Etnografi, insanların mekanlarla ve bedenlerle ilişkisini algılamayı gerektirir ve bu yüzden o kadar da kolay bir iş değildir. Mekanın aslında yalnızca materyalle ilgili bir olgudan ibaret olmadığını, bize ait epistemolojik bir yana da sahip olduğunu hatırlatır.

Konuşmacı, etnografi ile tarih ilişkisini kurarak “Mekan tarihsel bağlamda nasıl bir dönüşüm geçiriyor” sorusunun etnografiyi yakından ilgilendirdiğini söyler. Zeynep Çelik'in Remaking İstanbul¹¹ kitabında verdiği Aksaray'ın yeniden planlanması örneğine değinerek, 1850'deki mekanın 1870'de nasıl değiştiğini haritalar üzerinden gösterir. Bu değişim, şehrin güvenlik, ulaşım ve yeni akılcı düzen ile nasıl şekillendiğini gözler önüne serer. Bu örnek, mekanda yapılan değişimin insanlara etkisinin ve insanların mekana etkisinin nasıl analiz edilebileceğini gösterir.

Sunumun ilerleyen kısımlarında, yer ve mekan konusu ile alakalı bazı teorisyenlerden ve yaklaşımlardan bahsedilir.

---

¹¹ Çelik, Zeynep. The Remaking of Istanbul : Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century. Berkeley; Los Angeles; London: University Of California Press, 1993.

- a. Henri LeFebvre, ekonomi ve siyaset yanında gündelik yaşamın öneminden bahseder ve eleştirisini yapar.
- b. Michel De Certeau, öznenin stratejileri, kendi ürettiği taktiklerle tepkisi ve direnişinden bahseder. Ona göre, mekanın üretimi bir şehirde yürümek gibidir. “Social space is a practiced space” der.
- c. Michel Foucault, birey ve bedenin gündelik pratiklerle iktidar üzerinden inşası ve tekrar üretilmesi, iktidar mekanizması, özgürlük yanılısamından bahseder.
- ç. Pierre Bourdieu, habitus kavramı ile yapıp ettiklerimizin bize ait mekansal, metafiziksel ve kuramsal alanlar yarattığını ve bizim pratiklerimizi bu alanda gerçekleştirdiğimizi söyler. Aslında tüm sosyal sınıflaşma mekanda nasıl yer aldığımızla ilgilidir.
- d. İbn Haldun’a göre şehirleşme aynı zamanda belli bir sosyal ve dini görüş ayrımı da yaratır. Şehirde asabiyye (solidarity) azalır ve insanlar bireyleşerek birbirinden ayrılmaya başlar. Şehirleşme gündelik hayatın mekansal pratiklerinde ve güvenlik algısında büyük bir farklılık meydana getirir.

Son olarak konuşmacı, pratik eden bireyler olarak biz ve pratik edilen mekan arasındaki ilişkinin karşılıklı ve dinamik bir ilişki olduğuna değinir. Bu ilişki, yalnızca materyal bir ilişki değildir. Aynı zamanda, öte dünya inancı ve metafizik olguları da içeren bir ilişkidir. Yer ve mekan etnografisi, mekana dair daha derin bir anlam arayışı için bizlere gereklidir.

Nursem Keskin AKSAY

Doktorasını, Freie Universität, Berlin Yüksek Okulu Müslüman Kültürleri ve Toplulukları, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bölümünde “The Discursive Emergence of ‘Islamic Bourgeoisie’ and Middle Class Veiled Muslim Women in Istanbul” başlıklı doktora tezi ile tamamlamıştır. 2017 yılından bu yana, İbn Haldun Üniversitesi’nde öğretim üyesi olarak bulunmaktadır. Çalışma alanları; antropoloji ve sosyoloji olup spesifik olarak, yer-mekan-kent antropolojisi, sınıf ve cinsiyet, post-kolonyalizm gibi alt çalışma alanlarında araştırmalarına devam etmektedir.